

مقایسه تطبیقی منافع هند از عضویت در سازمان همکاری‌های شانگهای و گروه بریکس (۲۰۲۱-۱۹۹۶)

رامین فخاری^۱

چکیده

هند بعنوان یکی از اقتصادهای بزرگ منطقه شرق آسیا و جهان در سازمان‌های بین‌المللی مختلفی عضو است. هدف مقاله پیش‌رو این است که نشان دهد، هند از عضویت در دو گروه همکاری شانگهای و بریکس به دنبال چه منافع است و وجه اشتراک منافع هند از عضویت در هر دو گروه و تفاوت‌های منافع هند از عضویت در سازمان همکاری شانگهای و گروه بریکس چیست؟، مقاله حاضر به روش توصیفی - تحلیلی و با استفاده از منابع کتابخانه‌ای و همچنین با استخراج و دسته‌بندی آمار و ارقام مبادلات اقتصادی به رشته تحریر درآمده است. یافته‌ها حکایت از این مسأله دارد که وجه اشتراک عضویت هند در هر دو سازمان مسأله واردات سوخت و صادرات کالا می‌باشد و علاوه بر آن از عضویت در سازمان همکاری شانگهای علاوه بر منافع اقتصادی به دنبال منافع امنیتی نیز می‌باشد و در نهایت به این نتیجه‌گیری می‌رسیم که مسأله تأمین انرژی و صادرات دارو از اولویت‌های اصلی هند برای عضویت در هر دو سازمان می‌باشد.

واژگان کلیدی: انرژی، اقتصاد، هند، بریکس، سازمان همکاری شانگهای

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد مطالعات منطقه‌ای، دانشگاه علامه طباطبائی raminfakhari@gmail.com

مقدمه

سازمان همکاری‌های شانگهای که در ابتدا گروه شانگهای پنج بود یک سازمان با رویکرد امنیتی بود که در سال ۱۹۹۶ توسط چین، روسیه، تاجیکستان، قزاقستان و قرقیزستان با هدف برقراری موازنه در برابر نفوذ آمریکا و با شعار مقابله با سه شهر یعنی تروریسم و افراط‌گرایی تجزیه‌طلبی و مواد مخدر تشکیل شد و با افزایش تعداد اعضای این سازمان به سازمان همکاری‌های شانگهای تغییر نام داد و در تاریخ دهم ژوئیه ۲۰۱۵ با عضویت هند در سازمان همکاری‌های شانگهای موافقت شد و پاکستان نیز در این تاریخ به سازمان همکاری‌های شانگهای پیوست. ایران هم در سال ۲۰۲۱ به عضویت سازمان همکاری‌های شانگهای درآمده‌اند. سازمان همکاری‌های شانگهای بیش از ۳۷ میلیون کیلومتر مربع معادل ۳۵ درصد از خشکی‌های زمین را تشکیل می‌دهد. این سازمان در حدود یک‌سوم تولید ناخالص ملی داخلی دنیا را تشکیل می‌دهد. به دلیل ماهیت امنیتی این سازمان از این سازمان بعنوان ناتوی شرق نیز یاد می‌شود. گروه بریکس شامل قدرت‌های نوظهور اقتصادی که از به هم پیوستن اسامی برزیل، روسیه، هند، چین و آفریقای جنوبی تشکیل شده است این گروه نیمی از جمعیت اتمام هشت درصد از قدرت اقتصادی جهان را تشکیل می‌دهد.

نکته‌ای که باید اشاره کرد این است که کشور هند در هر دوی این سازمان و عضو است و سعی دارد که منافع خود را از هر دوی این سازمان‌ها به دست آورد و سعی می‌کند که از طریق سازمان همکاری‌های شانگهای منافع امنیتی و منافع انرژی خود را از آسیای میانه و از طریق گروه بریکس انرژی و نفت خام موردنیاز خود را تأمین نماید. اهمیت بررسی عضویت هند در سازمان همکاری‌های شانگهای و گروه بریکس و مقایسه آن دو در این مسئله است که ایران نیز یک قدرت نوظهور است و دارای منابع انرژی است و به تازگی به عضویت سازمان همکاری‌های شانگهای درآمده است و مقایسه‌ای تطبیقی بین مزیت و معایب سازمان‌های بین‌المللی یک دید بازتری را برای خودمان فراهم می‌کند و منجر به این مسئله می‌شود که کشور خودمان در آینده با دید بازتری در سازمان‌های بین‌المللی مختلف عضو شود و از مزیت‌های هر کدام استفاده ببریم و نسبت به نقاط ضعف و معایب هر یک از سازمان‌های بین‌المللی آگاه شود. بدیهی است که مقایسه دو سازمان بین‌المللی مشابه مانند بریکس و سازمان همکاری‌های شانگهای که از بعد اقتصادی و انرژی به همدیگر شباهت دارند و اعضای یکسانی دارند می‌تواند یک دید روشنی را در این زمینه به ما بدهد.

هدف اصلی این پژوهش مقایسه‌ای تطبیقی بین عضویت هند در سازمان همکاری‌های شانگهای و گروه بریکس و بررسی اهداف و منافع هند از عضویت در سازمان همکاری‌های شانگهای و گروه بریکس می‌باشد و فرضیه سوال اصلی این تحقیق این است که هدف اصلی هند از عضویت در گروه بریکس و سازمان همکاری‌های شانگهای و یا بعبارت دیگر هدفی که هند از عضویت در هر دو گروه دنبال می‌کند چه مسئله‌ای

می‌باشد و فرضیه بر این اساس استوار است که هند از عضویت در هر دو گروه به دنبال کشف و دسترسی به منابع انرژی می‌باشد.

روش تحقیق به صورت توصیفی و تطبیقی بوده و با استفاده از مطالبی که قبلاً در ژورنال‌ها و سایت‌های مختلف درباره عضویت هند در بریکس و سازمان همکاری‌های شانگهای منتشر شده است جمع‌آوری شده اصل و در موضوعات مشابه مانند موضوعات امنیتی و اقتصادی دسته‌بندی و در نهایت عضویت هند در این دو گروه مقایسه شده است.

۱- سازمان همکاری شانگهای

۱-۱- روابط امنیتی هند با سازمان همکاری شانگهای

هند سعی دارد از سازمان همکاری شانگهای برای تأمین بستر روابط دوجانبه خود استفاده کرده است. موضوع تروریسم عضویت هند در سازمان همکاری شانگهای و نزدیکی این کشور به افغانستان را نزدیک نموده است. روابط هند و پاکستان همیشه با تنش‌هایی مواجه بوده است ولی سازمان همکاری شانگهای یک بستر دیپلماتیک را برای کاهش تنش‌هایی بین هند و پاکستان و گسترش روابط بین این دو کشور فراهم نموده است. پیوستن هند و پاکستان به سازمان همکاری شانگهای ظرفیت‌های امنیتی این سازمان را تا حد زیادی افزایش داده است. همچنین عضویت هند و پاکستان زمینه‌های زیادی را برای اتصال زیرساخت‌های این مناطق به آسیای میانه و بازسازی زیرساخت‌های این مناطق فراهم کرده است و محدودیت‌های زمینی اتصال به آسیای میانه را برای این مناطق برقرار کرده است (Zhilong, 2018: 12). مردم هند از حملات تروریستی گروه‌هایی که در پاکستان مستقر شده‌اند مانند جیش‌المحمد و ... بسیار رنج می‌برند ولی هر دو کشور عضو سازمان همکاری شانگهای هستند، چین نیز از گروه‌های تروریستی مستقر در افغانستان و پاکستان به دلیل استان سین کیانگ خود در هراس است و گروه‌های تروریستی این دو کشور آسیای میانه را نیز در معرض تهدید قرار داده‌اند. با ورود پاکستان به سازمان همکاری شانگهای این کشور با هند همکاری‌های بیشتری را برای تأمین امنیت این کشور خواهد داشت.

برخی نظریه‌ها می‌گویند که وجود هند و پاکستان در سازمان همکاری شانگهای مشکلات بین این دو را حل نمی‌کند ولی می‌تواند منجر به چندجانبه‌گرایی و رقابت مثبت شود، هرچند تنش‌ها را بطور کامل حل نمی‌کند. الحاق هند و پاکستان منجر به کاهش هزینه‌های مشترک در سازمان همکاری شانگهای شده است. علاوه بر این گفته می‌شود که کشورهای آسیای میانه در سازمان همکاری شانگهای نیز با الحاق هند و پاکستان به این سازمان به مشکلاتی برخورد خواهند کرد.

هند با عضویت در سازمان همکاری شانگهای توانسته است که حمایت روسیه را نیز جلب کند و با وجود نزدیکی هند به آمریکا هند توانسته است از روسیه موشک S400 خریداری نماید. علاوه بر این با عضویت هند در سازمان همکاری شانگهای حجم مبادلات بین هند و روسیه در طی ده سال به بیش از ۱۰ میلیارد دلار رسید (Hochart, 2019: 9).

وجود هند در سازمان همکاری شانگهای بطور بالقوه می‌تواند تضادهایی را داشته باشد، هند نسبت به جاده ابریشم دارای حساسیت‌هایی می‌باشد و در اقیانوس هند نیز دارای رقابت‌های دریایی با چین می‌باشد. علاوه بر این هند سعی در گسترش لایه نفوذ خود در نپال بوتان و بنگلادش و سریلانکا را دارد و علاوه بر هند نیروی دریایی آمریکا که متحد هند نیز محسوب می‌شود در اقیانوس حضور و بر تنگه ماداگاسکار تسلط دارد و پایگاه‌های نظامی متعددی را در این منطقه دارا می‌باشد (Hochart, 2019: 5).

علاوه بر این هند و چین بر سر ایجاد پایگاه‌های نظامی دو طرف در قاره آفریقا اختلافات مختلفی را دارند. عضویت هند در سازمان همکاری شانگهای از میزان این اختلافات کاسته است مثلاً منجر به این شده است که هند حاکمیت چین را در تبت به رسمیت بشناسد و چین حاکمیت هند را در منطقه سیکیم در استان دامنه هیمالیا را به رسمیت بشناسد (Hochart, 2019: 10).

روسیه سعی می‌کند وزن چین را در سازمان همکاری شانگهای حفظ کند و مانع از تسلط چین بر سازمان همکاری شانگهای و ایجاد تعادل بین هند و چین شود، به همین دلیل از ورود هند به سازمان همکاری شانگهای استقبال نمود و هند نیز از این مسأله برای تعمیق روابط خود با روسیه استفاده کرد. همچنین روسیه سعی کرد از ورود هند برای کاهش موقعیت چین در سازمان همکاری شانگهای استفاده نماید و هم اکنون یک قطب‌بندی بین روسیه و هند از یک‌سو و چین از سوی دیگر در بین اعضای سازمان همکاری شانگهای وجود دارد.

اختلافات هند و پاکستان منجر به اختلاف روسیه و چین در سازمان همکاری شانگهای نیز شده است. بطور مثال اگر چه چین و روسیه بر سر مقابله با تروریسم توافق کرده‌اند ولی ممکن است مثلاً چین در جهت مقابله با یک گروه تروریستی بنام جیش محمد در پاکستان تمایل کمتری داشته باشد و یا مثلاً روسیه و یا هند تمایل کمتری برای مبارزه با افراط‌گرایی در استان سین کیانگ چین داشته باشد.

۱-۲- روابط اقتصادی هند با سازمان همکاری شانگهای

ارتباط با دریای عرب از طریق اقیانوس هند یک برای افزایش تجارت منطقه‌ای، تجاری و اقتصادی یکی از مهمترین مزایای عضویت هند در سازمان همکاری شانگهای افزایش داده است. همچنین خود هند نیز از طریق عضویت در سازمان همکاری شانگهای و از طریق چین می‌تواند به آسیای میانه دست پیدا کند. اگرچه

هند با ابتکار جاده ابریشم چین در حال رقابت می‌باشد ولی خود نیز با عضویت در سازمان همکاری شانگهای می‌تواند از ظرفیت‌های جاده ابریشم برای افزایش صادرات خودش استفاده نماید (Zhilong, 2018: 11). درباره فواید اقتصادی سازمان همکاری شانگهای می‌توان گفت که بازارهای آسیایی یک بازار بسیار بزرگ است و هند می‌تواند بواسطه عضویت در سازمان همکاری شانگهای سهم خود را از این سبد بردارد و مورد بعدی این است که همه کشورهای آسیای میانه و روسیه و چین در سازمان همکاری شانگهای حضور دارند و هند می‌تواند از حضور در سازمان همکاری شانگهای برای تسهیل صادرات صنعت خود به آسیای میانه استفاده کند، و از آسیای میانه انرژی وارد نماید زیرا همه این کشورها مصرف کننده انرژی هستند، ولی وجود پاکستان که سعی دارد از دسترسی هند به آسیای میانه مشکل ساز بوده است این کشور را با چالش‌هایی مواجه کرده است.

در دریاها نیز ماهیگیران هندی و پاکستانی دائماً در حال درگیری هستند و تعدادی ماهیگیر از دو کشور در زندان‌های دو کشور وجود دارند. علاوه بر این پاکستان سعی در ایجاد مشکلاتی برای دسترسی هند به خلیج فارس را دارد و دیدگاه منفی نسبت به روابط ایران و هند را دارد. عضویت ایران در سازمان همکاری شانگهای می‌تواند مسیر را برای دسترسی هند به سواحل بندر چابهار ایران فراهم کند (Hochart, 2019: 6). علاوه بر این با حضور هند در سازمان همکاری شانگهای مباحث زیادی در زمینه امنیت انرژی مطرح شد و هند ۷۱ سرمایه‌گذاری‌هایی در زمینه نفت سیبری در روسیه انجام داد. چند برابر شدن مبادلات اقتصادی و همکاری دو غول آسیایی می‌تواند مزایای بسیاری را برای هر دو قدرت اقتصادی داشته باشد. از زمان عضویت هند در سازمان همکاری شانگهای یک رویکرد جدید در زمینه گسترش روابط تجاری بین دو کشور پدید آمده است. یکی از کارکردهای اصلی سازمان همکاری شانگهای برای اعضا تنظیم دوباره روابط است، اجلاس سازمان همکاری شانگهای در ندوستان منجر به تعامل با آسیای میانه شد. برخی از صاحب‌نظران علت اصلی حضور هند را در سازمان همکاری شانگهای حضور ژئواستراتژیک در منطقه آسیای میانه و تأمین نفت و انرژی است (Hochart, 2019: 10).

عضویت هند در سازمان همکاری‌های شانگهای به این کشور امکان این را می‌دهد که از اجرای سه پیشنهاد اصلی اتصال شمال به جنوب با مشارکت دهند استفاده کند و یک کلید و حمل و نقل که اتحادیه اروپا را از طریق روسیه و ایران به هند و آسان متصل می‌نماید و کریدور شمال جنوب را که بندر تا بهار و راه‌آهن را از طریق افغانستان به ایران و روسیه و آسیای مرکزی متصل می‌نماید را بردارید نماید اما به دلیل تحریم‌های یک دانه به غرب علیه ایران و روسیه قادر به بهره‌برداری از این طرح‌ها نبوده است.

بواسطه عضویت هند در سازمان همکاری‌های شانگهای چینی‌ها سرمایه‌گذاری‌های انبوهی در هند نمودند و بسیاری از شرکت‌های این کشور را خریداری نمودند. باتوجه به گسترش سازمان همکاری‌های شانگهای امکان مشارکت هند و چین در زمینه توسعه و اقدامات نیز در زمینه تجارت مالی و سرمایه‌گذاری بانکداری و گمرک وجود دارد و این سازمان می‌تواند پارادایم جدیدی از همکاری‌های اقتصادی در اروپا و آسیا را بطور قابل ملاحظه‌ای برای هند افزایش بدهد. علاوه بر این برداشتن تعرفه‌های گمرکی در سازمان همکاری‌های شانگهای منجر به کاهش هزینه تولید کنندگان و مصرف کنندگان هندی خواهد شد با یکپارچه شدن زیرساخت‌های منطقه هزینه حمل و نقل نیز برای هند و سایر کشورها کاهش خواهد یافت.

جدول (۱) میزان مبادلات کشورهای سازمان همکاری شانگهای با هند را برحسب میلیارد دلار

کشور	عضو گروه بریکس	تبادلات با هند در سال ۲۰۲۱			تبادلات با هند در بازه زمانی بعد از عضویت			تبادلات با هند در بازه زمانی قبل از عضویت		
		صادرات به هند	واردات از هند	کل مبادلات	صادرات به هند	واردات از هند	کل مبادلات	صادرات به هند	واردات از هند	کل مبادلات
قزاقستان	خیر	۱,۹	۰,۲۰۷	۲,۱	۶,۱	۲,۸	۸,۹	-----		
قرقیزستان	خیر	---	---	---	۰,۰۰۰۰۰۰۵۶	۰,۰۳۶	ناچیز	ناچیز		
تاجیکستان	خیر	---	---	---	---	---	ناچیز	---		
ازبکستان	خیر	۰,۰۱۹	۰,۲۵۹	۰,۲۶۹	ناچیز	ناچیز	ناچیز	ناچیز		
ایران	خیر	۲,۰۴	۱,۲	۳,۲۴	۲,۰۴	۱,۲	۳,۲۴	۲۲	۴۰	۶۲
پاکستان	خیر	۰,۰۰۰۰۰۲۴۰	۰,۵	۰,۵	۴,۶	۲۵,۷	۳,۰۳	ناچیز	۲	۲
جمع بندی		۳,۹	۲,۱	۶	۸,۷	۲۹,۵	۱۵,۱	۲۲	۶	۶۴

جدول شماره (۱) میزان مبادلات کشورهای سازمان همکاری شانگهای با هند را برحسب میلیارد دلار بررسی می‌کند. به دلیل پرهیز از تکرار چین و روسیه که با گروه بریکس مشترک هستند در کشورهای گروه بریکس گنجانده شده‌اند.

جدول ۲) مهمترین کالاهای صادراتی سازمان همکاری شانگهای به هند

کشور	چین	روسیه	قزاقستان	قرقیزستان	تاجیکستان	ازبکستان	ایران	پاکستان
مهمترین کالای صادراتی به هند	ابزارهای الکترونیکی	سوخت-های فسیلی	سوخت و انرژی	مواد آلی	سوخت (دومین صادرات مهم)	لاک و صمغ	سوخت و انرژی	مواد آلی
ارزش	۱۹,۲۵	۱,۰۶	۱,۸	۰,۰۰۰۰۰۷۲	۰,۰۰۰۰۰۴۳۷	۰,۰۰۰۰۰۶۹	۲,۰۴	۰,۰۰۰۰۰۱۸۳

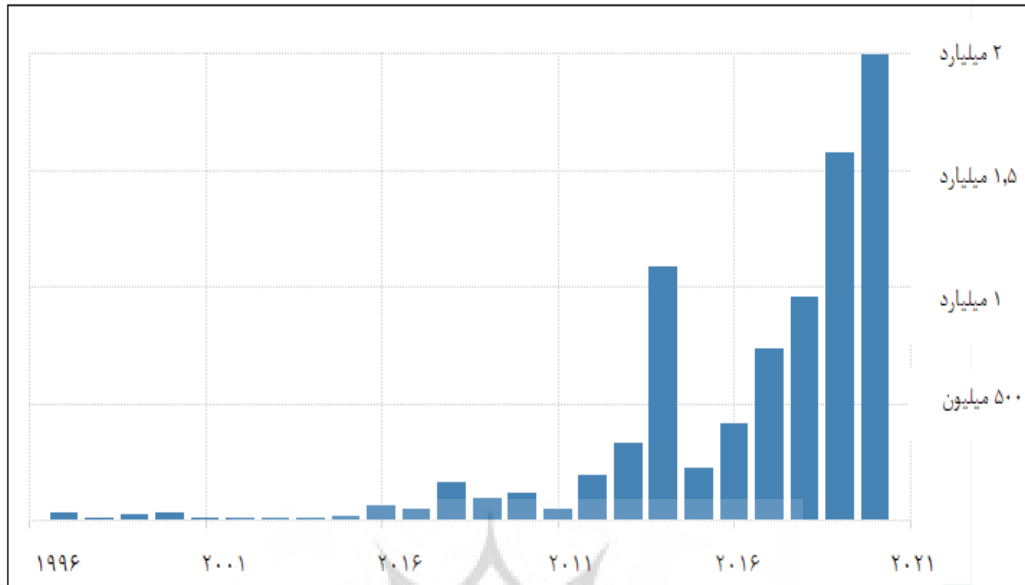
جدول شماره ۲) مهمترین کالاهای صادراتی سازمان همکاری شانگهای به هند را نشان می‌دهد، همانطور که مشاهده می‌کنید بیشتر صادرات اعضای سازمان همکاری شانگهای را صرف‌نظر از صادرات چین سوخت تشکیل می‌دهد.

جدول ۳) مهمترین صادرات هند را به اعضای سازمان همکاری‌های شانگهای

۷۳

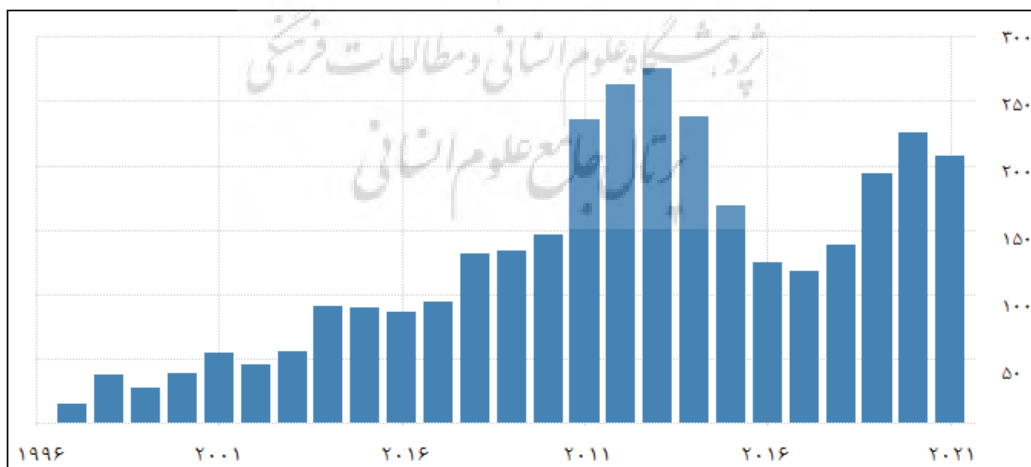
کشور	چین	روسیه	قزاقستان	قرقیزستان	تاجیکستان	ازبکستان	ایران	پاکستان
مهمترین کالای وارداتی از هند	پوکه معدنی	دارو	دارو	دارو	دارو	دارو	غلات	دارو
ارزش (برحسب میلیون دلار)	۳۴۸۰۰۰	۴۱۷	۶۸	۶۸,۸۹	۲۴	۱۳۷	۶۶۳	۱۹۰

جدول شماره ۳) مهمترین صادرات هند را به اعضای سازمان همکاری‌های شانگهای را نشان می‌دهد همانطور که مشاهده می‌کنید عمده صادرات هند به این کشورها را دارو تشکیل می‌دهد.

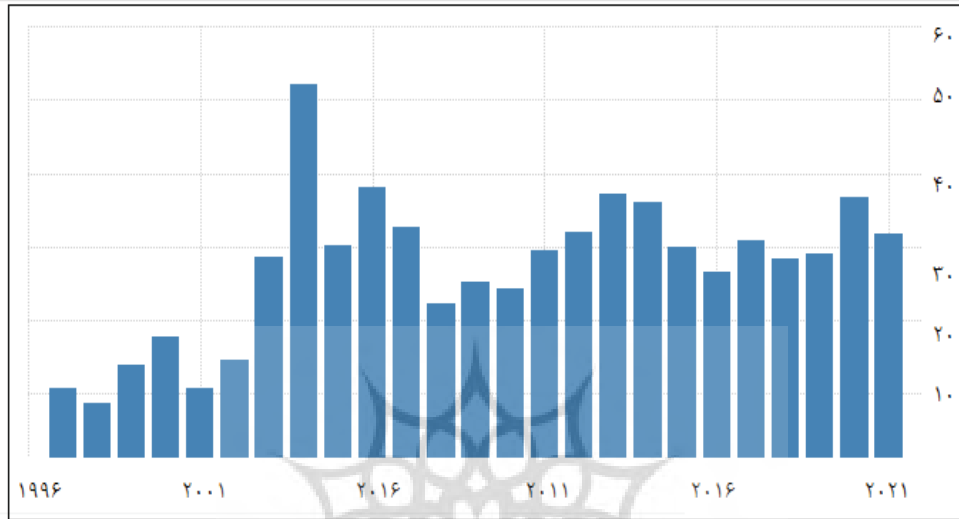
نمودار (۱) میزان صادرات قزاقستان به هند از سال ۱۹۹۶ یعنی از بدو تشکیل گروه شانگهای

۷۴ نمودار شماره (۱) میزان صادرات قزاقستان به هند را از سال ۱۹۹۶ یعنی از بدو تشکیل گروه شانگهای نشان می‌دهد. میزان صادرات در بین سال‌های ۲۰۱۲ تا ۲۰۱۳ با یک جهش مواجه بوده است که این سال‌ها مقارن با عضویت هند در گروه بریکس بوده است و نشانگر این مسأله است که هند در آن بازه زمانی به دنبال منابع انرژی بوده است.

نمودار (۲) میزان صادرات هند به قزاقستان از سال ۱۹۹۶ یعنی تشکیل سازمان همکاری‌های شانگهای

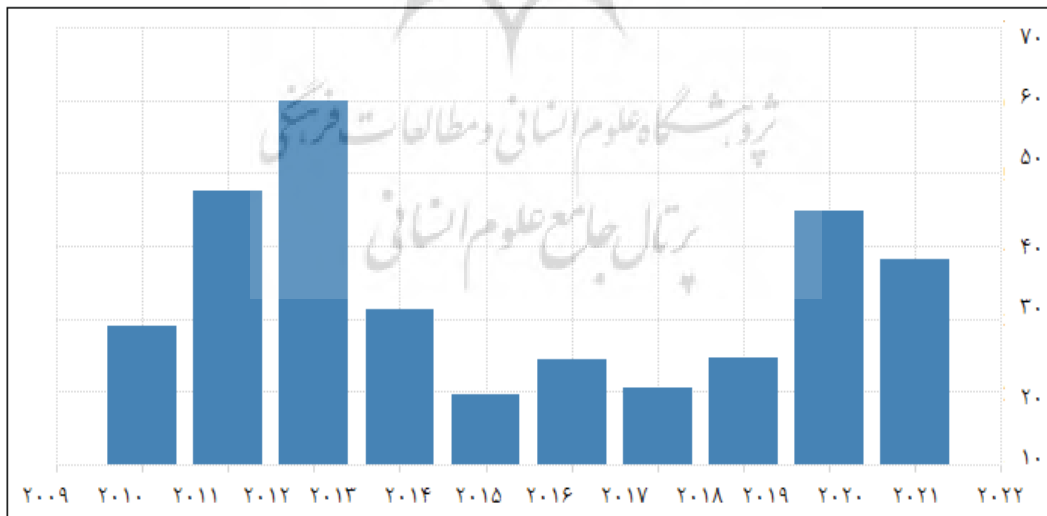
نمودار شماره ۲) میزان صادرات هند به قزاقستان را از سال ۱۹۹۶ یعنی تشکیل سازمان همکاری‌های شانگهای نشان می‌دهد.

۷۵

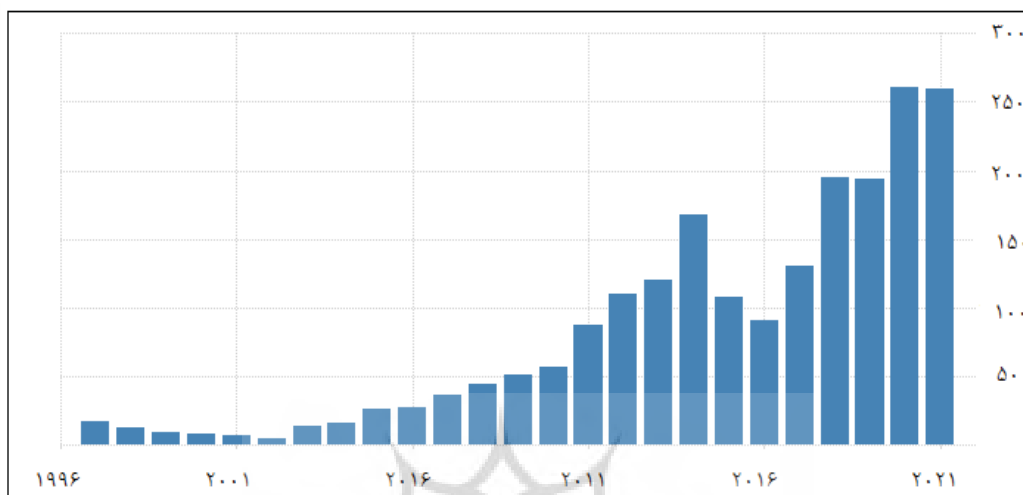
نمودار ۳) میزان صادرات هند به قرقیزستان از سال ۲۰۰۹ (برحسب میلیون دلار)

نمودار شماره ۳) میزان صادرات هند به قرقیزستان را از سال ۲۰۰۹ نشان می‌دهد (برحسب میلیون دلار).

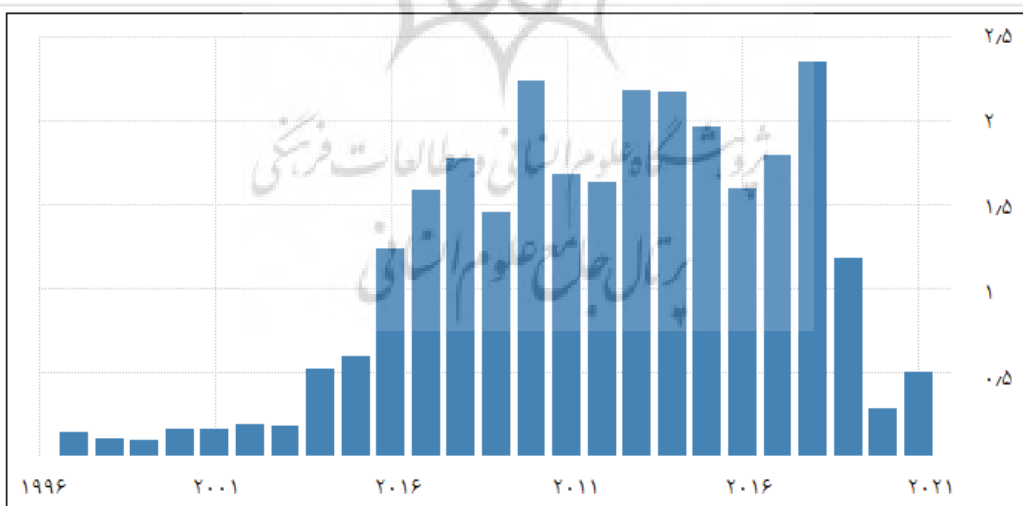
نمودار شماره ۴) میزان صادرات هند به تاجیکستان از سال ۲۰۰۹ (برحسب میلیون دلار)

نمودار شماره ۴) میزان صادرات هند به تاجیکستان را از سال ۲۰۰۹ نشان می‌دهد (برحسب میلیون دلار).

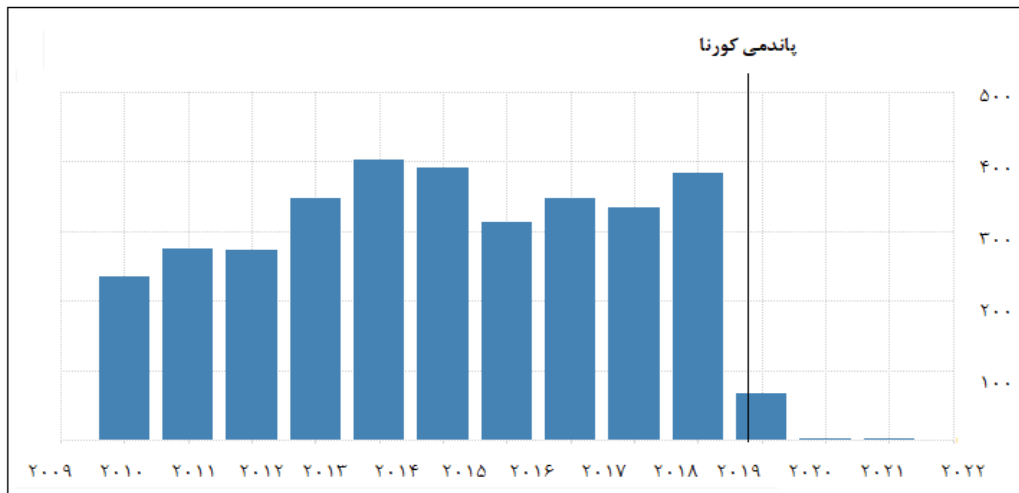
نمودار ۵) میزان صادرات هند به ازبکستان از سال ۱۹۹۶

نمودار شماره ۵) میزان صادرات هند به ازبکستان را از سال ۱۹۹۶ (بدو تشکیل سازمان همکاری شانگهای) نشان می‌دهد. ۷۶

نمودار ۶) میزان صادرات هند به پاکستان از سال ۱۹۹۶

نمودار شماره ۶) میزان صادرات هند به پاکستان را از سال ۱۹۹۶ نشان می‌دهد.

نمودار ۷) میزان صادرات پاکستان به هند از سال ۲۰۰۹

نمودار شماره ۷) میزان صادرات پاکستان به هند را از سال ۲۰۰۹ نشان می‌دهد این رقم تا شروع پاندمی کرونا صعودی بوده است.

۷۷

۲- روابط هند با گروه بریکس

یک همکاری قابل توجه بین هند و روسیه در چهارچوب بریکس وجود دارد و از پتانسیل‌های بین روسیه و چین به وجود آمده است هند بواسطه بریکس توانسته است واردات انرژی خود را تنوع بخشد و هند تمایل زیادی برای واردات انرژی است و روسیه دارد و بوسیله سازمان بریکس توانسته است همکاری‌های دوجانبه با روسیه را در زمینه گاز بهبود بخشد. بین هند و چین همکاری‌هایی در زمینه زغال سنگ وجود دارد ولی به دلیل تحول سیاست انرژی در چین همکاری‌های زغال سنگ بین هند دولتی ناپایدار می‌باشد همچنین هند از طریق بریکس توانسته است که افزایش عمده‌ای در واردات مکمل‌های نفت خام در تجارت با برزیل را داشته باشد و هند می‌تواند یک چشم‌انداز همکاری با آفریقای جنوبی را داشته باشد و بوسیله بریکس از سال ۲۰۱۲ تجارت مکمل‌ها بین هند و آفریقا به میزان قابل توجهی افزایش داشته است و تقاضای هند و چین باعث رشد مداوم تقاضاهای مکمل‌های نفت در سراسر جهان شده است روسیه سعی دارد که همکاری‌های خود را در زمینه نفت خام با هند افزایش دهد و ظرفیت عرضه و تقاضای هند برای نفت خام روسیه بسیار جذاب است (Cheng, 2020: 1).

مزیت صادرات اعضای بریکس به هند میزان تقاضای زیاد هند است که یک پتانسیل دوجانبه را بین هند و کشورهای عضو بریکس ایجاد نموده است اما این همکاری‌ها هنوز بصورت پایدار نیست. بریکس منجر به مشارکت دوجانبه هند و چین در تقاضای انرژی فسیلی در سراسر جهان شده است معمولاً آنها برای واردات خود از کشورهای خاورمیانه اقدام می‌کردند اما بوسیله بریکس توانستند که واردات نفت و گاز طبیعی خود را از برزیل و روسیه تنوع ببخشند و وابستگی خود را از بازارهای خاورمیانه کم کنند همچنین روسیه از منطقه اقیانوس و آرام هند و از خاک چین کانال‌های مهمی برای انتقال به آسیا زده است و به دنبال آن به دلایل ژئوپلیتیک خطر انتقال انرژی از این مناطق برای روسیه بسیار کمتر از انتقال از طریق خود آسیا می‌باشد و یکی از زمینه‌های کاری و همگرایی بین اعضای بریکس امنیتی انرژی می‌باشد (Cheng, 2020: 21-22).

برای حل موانع تجاری مذاکراتی انجام داده است و این مسئله باعث افزایش تجارت و صادرات در بین اعضا شده است بطور خاص درباره هند تجارت بین هند و بقیه کشورهای بریکس در صادرات کالا افزایش یافته است و سهم صادراتی هند از پنج و دو دهم درصد به شش و سه دهم درصد افزایش یافته است. با عضویت هند در بریکس سهم صادرات هند به آفریقای جنوبی ۱۲ درصد و به برزیل ۱۷ درصد افزایش یافته است اما در دوره‌های اخیر صادرات هند به برزیل و آفریقای جنوبی ۱۶ و ۶ درصد کاهش یافته است. برخی دیگر از مطالعات از میزان ناچیز تجارت چند هند با بریکس سخن می‌گویند و اظهار می‌کنند که حضور هند در بریکس تجارت این کشور را با اعضای آن تصریح کرده است. برخی از تحلیل‌گران می‌گویند که روسیه برنده اصلی بریکس است و رتبه بعدی چین است در حالیکه برزیل و هند آفریقای جنوبی امتیاز کمتری از تجارت با بریکس کسب کردند.

اهداف هند از عضویت در بریکس یک استراتژی فعال برای کسب یک موقعیت ژئوپلیتیک در جامعه جهانی تأمین امنیت انرژی استانداردسازی زیرساخت‌ها می‌باشد استراتژی هند در سازمان بریکس سیاست‌های نوآورانه رشد سریع اقتصاد اجرا و توسعه استانداردهای هوشمندانه روستایی که مطابق با منافع ملی این کشور را داشته باشد است، همچنین هند اهداف جمعیتی و اجتماعی را از عضویت در بریکس در پیش گرفته است و تلاش خود را در راستای بهبود وضعیت اجتماعی این کشور قرارداد است.

نقشه راه بریکس از زمان تأسیس همکاری‌های اقتصادی تجاری سرمایه‌گذاری و انرژی بوده است و تجارت کل بین اعضا از یک تریلیون دلار به ۵,۷ تریلیون دلار در سال ۲۰۱۵ رسیده است و دارای روند صعودی بوده است. در سازمان بریکس معمولاً دارای مازاد تجاری با چین و روسیه و برزیل است در حالیکه هند آفریقای جنوبی کسری تجاری دارند در سازمان بریکس هند و چین بطور عمده صادر کننده کالاهای فرآوری شده و وارد کننده منابع طبیعی هستند و تجارت اعضای سازمان با برزیل در قاره آمریکا بسیار سودمند بوده است

و تقاضای فراوانی برای منابع طبیعی روسیه و برزیل در بین اعضای سازمان وجود دارد در بریکس هند و چین مهمترین محرک‌های رشد منطقه‌ای این سازمان می‌باشد.

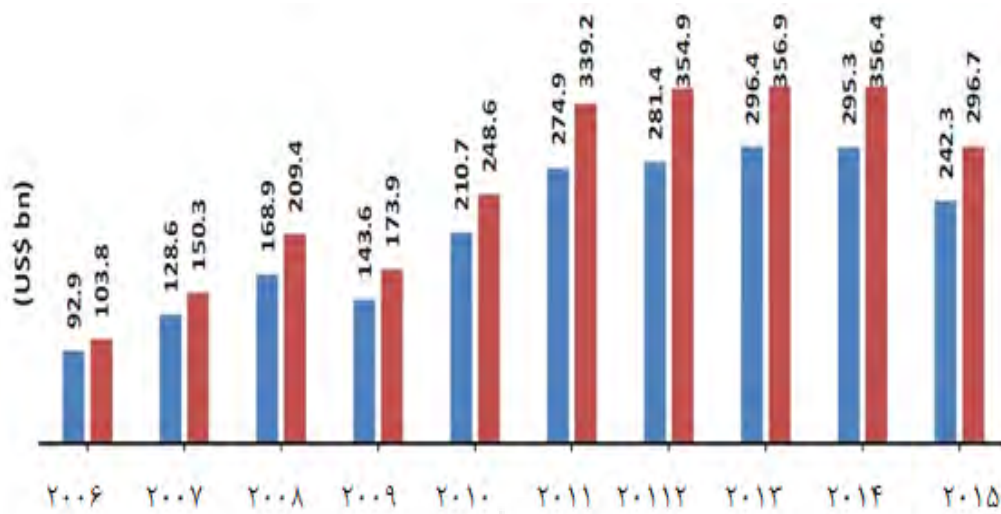
هند قصد دارد از روابط دوجانبه برای افزایش تولید داخلی‌اش استفاده کند و باتوجه به تخصص و هند در تولید برخی از محصولات و فناوری‌ها که صادرات آن برای سایر کشورهای بریکس مقرون به صرفه است و می‌تواند به نفع این کشور در تمام شود و اقلام زیادی را به کشورهای عضو صادر نماید. هند بوسیله بانک Exim India توانسته صادرات و واردات خود را از کشورهای عضو بریکس تسهیل نماید و نقش کاتالیزور را بین هند و اعضای بریکس داشته است. هند همیشه تلاش کرده است از بانک‌ها برای ارتقاء تجارت بین اعضای بریکس استفاده کند و یک همکاری توسعه دهنده بین بانک‌ها ارتقاء تجارت بین اعضای بریکس و سرمایه‌گذاری‌ها و توسعه اقتصادی بین اعضا داشته باشد این بانک وظیفه تخصیص اعتبار خرید بیمه صادرات حساب‌ها و امور مالی و سرمایه‌گذاری در خارج از کشور را را بین هندیان و اعضای بریکس فراهم می‌کند. هند و چین از بریکس بعنوان عاملی در جهت ایجاد ثبات رشد مشترک اعضای بریکس استفاده می‌کنند و سعی دارند که بخشی از اقتصاد هر پنج کشور تحت سلطه بخش خدمات می‌باشد را به هم نزدیک کنند و همچنین همانطور که گفته شد بخش کشاورزی ۱۷ درصد از تولید ناخالص ملی این کشور را شامل می‌شود که پس از آن می‌باشد که نه دهم درصد و به و بعد از آن برزیل و روسیه هر کدام ۲,۴ درصد و آفریقای ۷۹ جنوبی ۵,۲ دهم درصد و می‌باشند شاید از این دیدگاه توسعه صنعت کشاورزی هند به عضویت این کشور در بریکس بتواند به صادرات محصولات کشاورزی هند کمک نماید.

نکته دیگر این است که صنایع عمده در کشورهای عضو بریکس مجموعه‌ای از صنایع را شامل می‌شود و کشورهای عضو منسوجات کفش و مواد شیمیایی سیمان، توپ، سنگ آهن در فولاد هواپیما، وسایل نقلیه موتوری را تولید می‌کنند، روسیه صنایع معدنی، مواد شیمیایی، فلزات، ابزارآلات ماشین‌سازی، هواپیما، وسایل نقلیه فضایی، صنایع دفاعی، کشتی‌سازی، تجهیزات حمل و نقل جاده‌ای ریلی، تجهیزات ارتباطاتی، ابزارآلات کشاورزی، تراکتور و تجهیزات ساختمانی و تولید و انتقال برق را تولید می‌کند و هند منسوجات و مواد شیمیایی فرآورده‌های غذایی، فولاد، تجهیزات حمل و نقل، سیمان، معدن، نفت، ماشین‌آلات، نرم‌افزار و داروسازی را دارا می‌باشد استخراج فرآورده‌های معدنی، آهن، فولاد، آلومینیوم، سایر فلزات زغال‌سنگ، ماشین‌سازی، تسلیحات، منسوجات پوشاک، نفت، سیمان، مواد شیمیایی، کودهای مصرفی، فرآورده‌های غذایی، تجهیزات حمل و نقل از جمله اتومبیل، ماشین ریلی، لوکوموتیو، هواپیما و تجهیزات مخابراتی و فضایی را دارا می‌باشد و آفریقای جنوبی به دارای بزرگترین معدن طلای کروم پلوتونیوم، تجهیزات مونتاز، منسوجات آهن و فولاد دو مواد شیمیایی و کود و مواد غذایی تعمیراتی کشتی‌سازی می‌باشد. برخی از

کشورها در این تولیدات مشترک می‌باشند اما عمده تولیدات صنعتی کشورهای بریکس متفاوت می‌باشد و می‌تواند زمینه را برای واردات و صادرات را برای اعضا خصوصا هند فراهم آورد.

منابع عمده کشورهای بریکس عبارتند از برای برزیل طلا، سنگ، آهن، منگنز، نیکل، فسفات، پلاتینیوم در عناصر کمیاب خاک، اورانیوم، نفت، نیروگاه‌های برق و الوار است. برای روسیه دارای ذخایر عمده نفت و گاز طبیعی و زغال سنگ است و بسیاری از نقاط استراتژیک و منابع معدنی و ذخایر کمیاب و عناصر کمیاب در خاک کشورهای عضو بریکس وجود دارد، خود هند چهارمین ذخایر بزرگ زغال سنگ جهان را دارا می‌باشد سنگ آهن، منگنز می‌کابوک، صید سنگ کمیاب عناصر تیتانیوم، کرومیت، گاز طبیعی، الماس نفس، سنگ آهک و چین شامل زغال سنگ، سنگ آهن، نفت گاز طبیعی جیوه قلب تنگستن آنتیموان منگنه است جنوبی شامل طلا، کروم، آنتیموان، زغال سنگ، سنگ آهن، منگنز، نیکل، فسفر در اورانیوم، الماس، پلاتینیوم، مس، وانادیوم و گاز طبیعی و نمک جزء منابع معدنی است که کشورهای عضو بریکس طیف در مجموع آنها را دارند و این کشورها گسترده‌ای از عناصر معدنی را دارا می‌باشند که در تجارت‌های دوجانبه بین اعضای بریکس می‌تواند بسیار مفید باشد.

اقلام و عمده واردات هند در ۲۰۰۵ از کشورهای بریکس شامل سوخت‌های معدنی روغن‌ها محصولات مرتبط با تقطیر روغن‌ها مروراید و سنگ‌های قیمتی ماشین‌آلات الکتریکی تجهیزات و غیره می‌باشد سبد صادراتی هند صادرات هند به اعضای بریکس ۱۴,۶ درصد از صادرات در سال ۲۰۱۵ را شامل می‌شود. نکته دیگری که درباره صادرات هند می‌توان گفت این است که هند با کمک برزیل و هند یک شبکه تحقیقاتی داخلی در درون بریکس که مبتنی بر سیاست و اقتصاد است ایجاد نموده است که همه موضوعات مرتبط با این موضوع را مورد بررسی قرار می‌دهند و این شبکه می‌تواند نقش اساسی برای ابتکارات مربوط به اعضای بریکس را فراهم نماید و می‌تواند یک مکانیزم برای هماهنگی و همسوسازی اعضا را فراهم نماید. در بین اعضای بریکس تیم بعنوان بزرگترین تأمین کننده کشورها با سهم ۵۶,۳ درصد می‌باشد کشور صادر کننده بعدی برزیل با ۱۷,۸ دهم درصد و پس از آن روسیه با ۱۴,۵ درصد و بعد از آن هند با ۷,۵ درصد و بعد از آن آفریقای جنوبی قرار دارد سریع رشد صادرات را توانسته است که در بین اعضای بریکس داشته باشد نمودار زیر صادرات بین اعضای بریکس را نشان می‌دهد.

نمودار ۸) میزان تجارت داخلی و تجارت خارجی اعضای بریکس تا سال ۲۰۱۵

نمودار شماره ۸) میزان تجارت داخلی و تجارت خارجی اعضای بریکس را تا سال ۲۰۱۵ نشان می‌دهد، در کنار هر سال دو نمودار قرار گرفته است که نمودار سمت راست میزان تجارت خارجی و نمودار سمت چپ ۸۱ میزان تجارت داخلی را نشان می‌دهد.

جدول ۴) درصد تجارت داخلی اعضای بریکس به نسبت تجارت خارجی

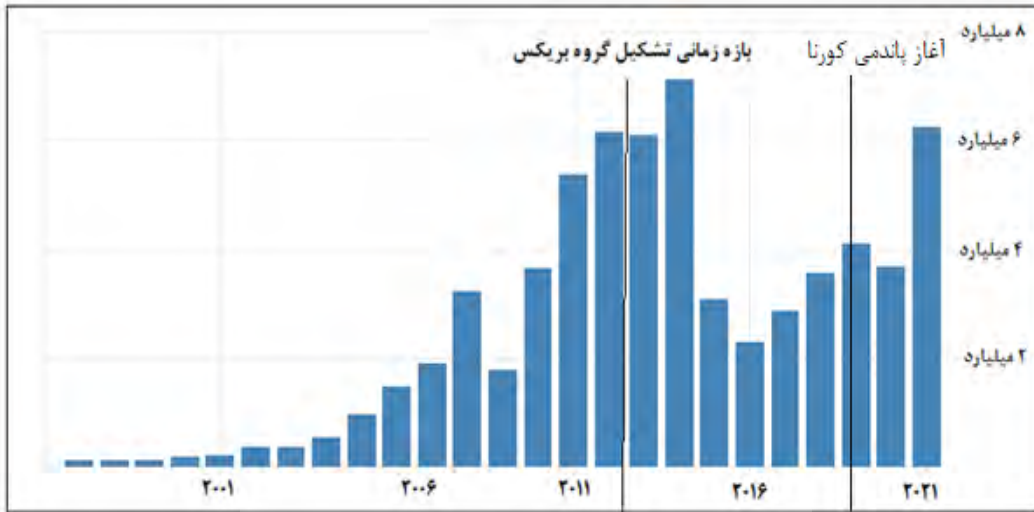
	۲۰۰۶	۲۰۰۷	۲۰۰۸	۲۰۰۹	۲۰۱۰	۲۰۱۱	۲۰۱۲	۲۰۱۳	۲۰۱۴	۲۰۱۵
درصد تجارت داخلی از تجارت جهانی اعضای بریکس	۵,۹	۶,۶	۷,۲	۷,۶	۸,۵	۸,۹	۸,۸	۸,۷	۸,۵	۷,۷
برزیل	۱۰,۳	۱۰,۷	۱۲,۱	۱۸,۱	۲۰,۱	۲۰,۹	۲۱,۳	۲۲,۳	۲۲,۴	۲۲,۵
روسیه	۶,۴	۵,۵	۶,۱	۷,۹	۶,۸	۸	۸,۸	۸,۵	۸,۹	۱۰,۲
هند	۱۰,۱	۹,۹	۹,۳	۸,۵	۱۱,۹	۹,۴	۹,۷	۹,۱	۹	۶,۸
چین	۴,۵	۵,۹	۶,۴	۵,۷	۶,۷	۷,۱	۶,۹	۶,۸	۶,۸	۶
آفریقای جنوبی		۶,۵	۹,۷	۱۰,۱	۱۵,۴	۱۴,۷	۱۵,۷	۱۵,۵	۱۶,۹	۱۴,۸

جدول شماره ۴) درصد تجارت داخلی اعضای بریکس را به نسبت تجارت خارجی آنها نشان می‌دهد. همانطور که مشاهده می‌کنید سهم آفریقای جنوبی و برزیل از بقیه اعضا در میزان تجارت داخلی بیشتر است و هند در رتبه سوم قرار دارد، باید اشاره کرد که بالا بودن سهم آفریقای جنوبی و برزیل نیز به دلیل اینکه این کشورها به هند سوخت صادر می‌کنند نقش بسزایی را در تأمین منابع انرژی هند و چین بازی می‌کند. در بین اعضای بریکس هند سریع‌ترین رشد را در میزان واردات داشته است و بعد از آن برزیل چین سریع‌ترین رشد را در میزان واردات داشتند هند در بین اعضای بریکس برای واردات بیشترین سهم را دارا می‌باشد سهم هند از صادرات در بین اعضای بریکس از ۱۰,۴ و ۲۲ درصد در سال ۲۰۰۶ به ۱۲,۸ و ۲۸,۸ درصد در سال ۲۰۱۵ رسیده است.

جدول ۵) مقایسه میزان تبادلات اعضای بریکس از بازه تشکیل سازمان همکاری شانگهای تا تشکیل گروه بریکس

تبادلات با هند در بازه زمانی ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۱ (بازه زمانی تشکیل سازمان همکاری شانگهای تا تشکیل گروه بریکس)			تبادلات با هند در بازه زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۱ (تشکیل گروه بریکس)			تبادلات با هند در سال ۲۰۲۱			کشور	
کل تبادلات	واردات از هند	صادرات به هند	کل تبادلات	واردات از هند	صادرات به هند	کل تبادلات	واردات از هند	صادرات به هند	عضو گروه شانگهای	
۳۹,۳	۲۳	۱۶,۳	۷۶,۶	۴۵	۳۱,۶۰۰	۹,۲	۶,۲۱	۳	خیر	برزیل
۶۵	۲۷,۶	۳۷,۴	۱۰۲	۳۶	۶۶	۱۱,۸	۳,۱	۸,۶	بله	روسیه
۳۱۰	۹۱	۲۱۹	۹۱۷	۲۴۲	حدود ۶۷۵	۱۲۵,۷	۲۲,۹	۹۷,۵۲	بله	چین
۳۸,۹	۲۱,۹	۱۷	۶۸,۸	۳۵,۵	۳۳,۸	-----	۵,۹	-----	خیر	آفریقای جنوبی
۴۵۳,۲			۱۱۶۴			۳۲۶			جمع کل	

جدول ۵) به مقایسه میزان تبادلات اعضای بریکس از بازه تشکیل سازمان همکاری شانگهای تا تشکیل گروه بریکس و سپس از بازه تشکیل گروه بریکس تاکنون را به نمایش می‌گذارد (برحسب میلیارد دلار).

نمودار ۹) میزان افزایش صادرات هند به برزیل در بازه زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۱ و ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۲

نمودار شماره ۹) میزان افزایش صادرات هند به برزیل را در بازه زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۱ و ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۲ (زمان تشکیل گروه بریکس برحسب میلیارد دلار بررسی می‌کند) ظاهراً سطح صادرات هند از سال ۲۰۰۶ (یعنی پنج سال قبل از تشکیل گروه بریکس) رو به افزایش بوده است و در سال ۲۰۱۵ کاهش یافته ولی بعد از آن روند افزایشی داشته است. تجارت دوجانبه دو کشور در سال ۲۰۲۱ با رشد ۶۳ درصدی مواجه بوده است.

نمودار ۱۰) میزان افزایش صادرات برزیل به هند در بازه زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۱ و ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۲

نمودار شماره ۱۰) میزان افزایش صادرات برزیل به هند را در بازه زمانی ۲۰۱۲ تا ۲۰۲۱ و ۱۹۹۶ تا ۲۰۱۲ (زمان تشکیل گروه بریکس برحسب میلیارد دلار بررسی می‌کند). ظاهراً سطح صادرات هند از سال ۲۰۱۱ (یعنی پنج سال قبل از تشکیل گروه بریکس) رو به افزایش بوده است و همانند نمودار هند یک سال بعد از تشکیل گروه بریکس افزایشی بوده است و پس از آن تا قبل از شیوع پاندمی کرونا ثابت بوده است.

جدول ۶) مهمترین صادرات برزیل به هند در سال ۲۰۲۰

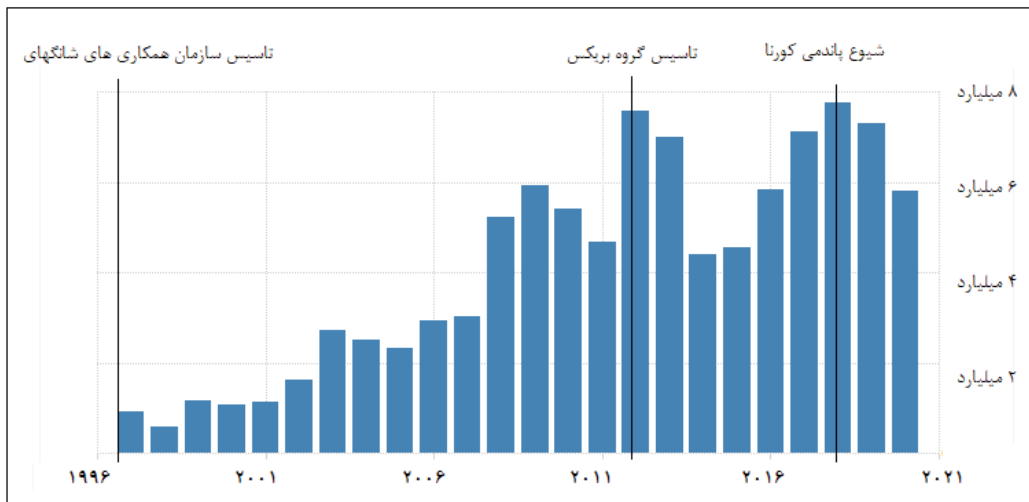
نام کالا	سوخت های معدنی و روغن‌ها	قند و شکر و شیرینی	حیوانات چربی‌ها و روغن‌های گیاهی	مروارید و سنگ‌های قیمتی	آهن و استین	مواد شیمیایی آلی	ماشین-آلات	چوب و مصنوعات چوبی	سبزیجات خوراکی	ارزش
	۱,۲۸	۰,۴۸۲	۰,۲۴۹	۰,۲۳۸	۰,۰۷۹	۰,۰۷۹	۰,۰۶۸	۰,۰۵۰	۰,۰۳۶	

جدول شماره ۶) مهمترین صادرات برزیل به هند را در سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد (اعداد برحسب میلیارد دلار).^{۸۴}

جدول ۷) مهمترین واردات برزیل از هند در سال ۲۰۲۰

نام کالا	محصولات شیمیایی	سوخت-های فسیلی	مواد شیمی آلی	ماشین-آلات	وسایل نقلیه (به جزء ریلی)	دارو	آلومینیوم	نخ و رشته‌های دستاز	لاستیک	ارزش
	۱,۲	۱,۱۲	۰,۶۴۴	۰,۴۷۵	۰,۳۷۷	۰,۳۷۵	۰,۲۲۵	۰,۲۱۵	۰,۱۹۴	

جدول شماره ۷) مهمترین واردات برزیل از هند را در سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد.

نمودار (۱۱) بررسی میزان صادرات کشور روسیه به هند از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱

نمودار شماره ۱۱) به بررسی میزان صادرات کشور روسیه به هند از سال ۱۹۹۶ تا ۲۰۲۱ (از بدو تأسیس سازمان همکاری‌های شانگهای تاکنون) پرداخته است، همچنین زمان تأسیس گروه بریکس نیز در نمودار گنجانده شده است. از بدو تأسیس سازمان همکاری‌های شانگهای تا سال ۲۰۱۱ صادرات روسیه به هند (که عمدتاً مبتنی بر منابع انرژی بوده است) افزایش داشته است و پس از تأسیس گروه بریکس در یک دوره در سال ۲۰۱۳ نزولی و سپس صعودی شده است.

جدول (۸) مهمترین صادرات روسیه به هند در سال ۲۰۲۰

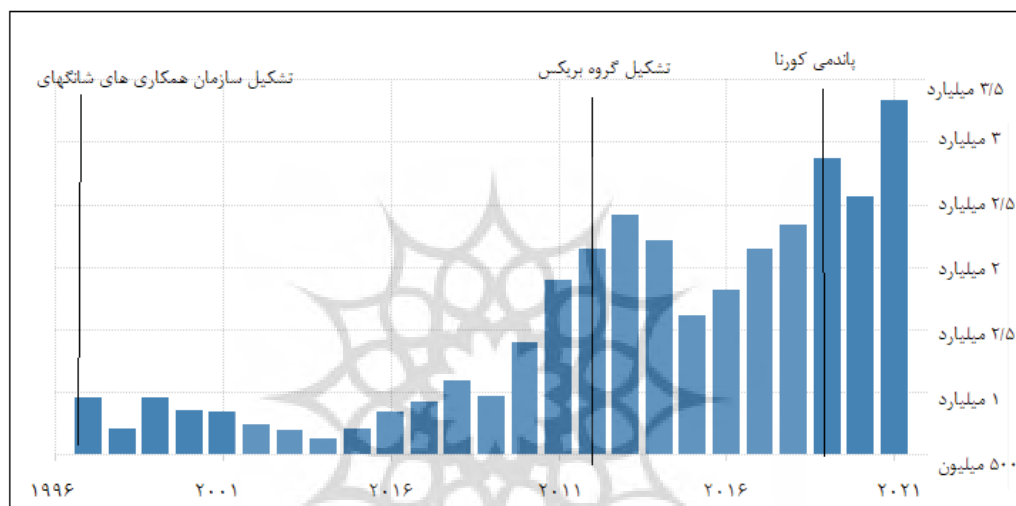
کالا	سوخت-های فسیلی	مروارید و سنگ-های قیمتی	کود	ماشین-آلات	حیوانات و محصولات کشاورزی	تجهیزات الکتریکی	ابزارهای نوری و تجهیزات پزشکی	مصنوعات آهن و استیل	لاستیک	ارزش
	۱٫۰۶	۰٫۸۷۷	۰٫۵۲۱	۰٫۴۷۸	۰٫۳۶۴	۰٫۳۴۴	۰٫۲۷۵	۰٫۲	۰٫۱۴۸	

جدول شماره ۸) مهمترین صادرات روسیه به هند را در سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد (برحسب میلیارد دلار).

جدول ۹) مهمترین واردات روسیه از هند در سال ۲۰۲۰

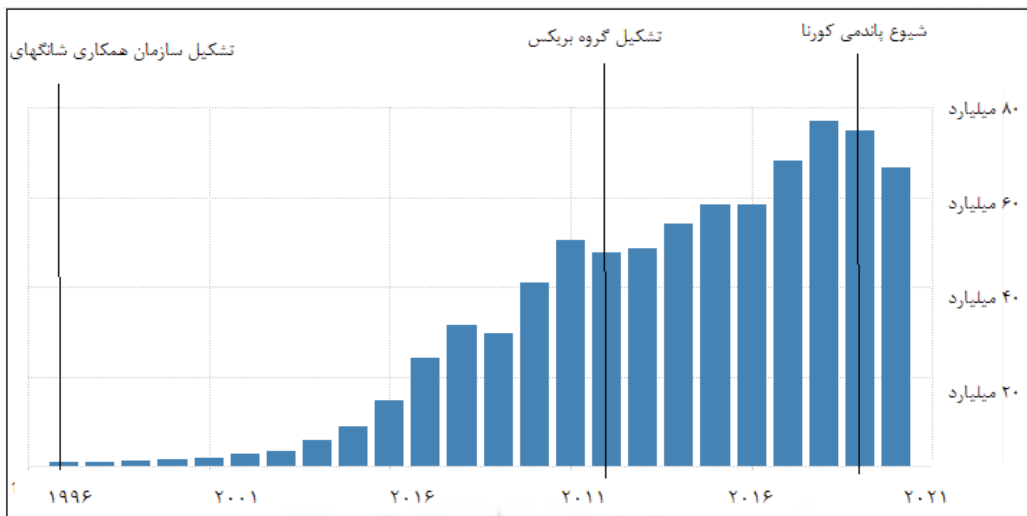
کالا	دارو	ابزارهای الکتریکی	مواد شیمیایی آلی	ماشین آلات	آهن و استیل	قهوه و چای	آبزیان	وسایل نقلیه	محصولات شیمیایی
ارزش	۴۱۷	۳۳۳	۲۳۸	۲۳۱	۱۳۰	۱۰۱	۸۳	۸۳	۶۷

جدول شماره ۹) مهمترین واردات روسیه از هند را در سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد (برحسب میلیون دلار).

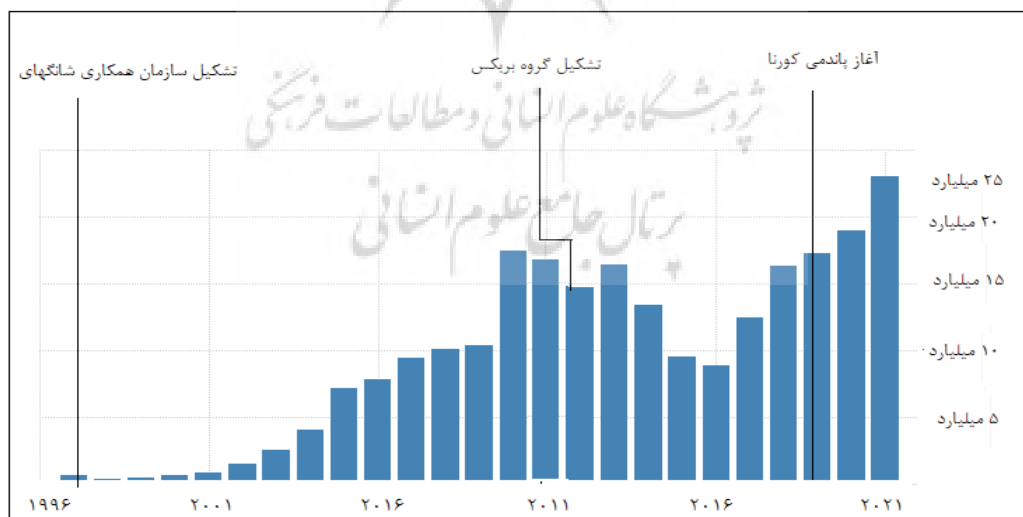
نمودار ۱۲) میزان صادرات هند به فدراسیون روسیه

نمودار شماره ۱۲) میزان صادرات هند به فدراسیون روسیه را نشان می‌دهد همانطور که مشخص است میزان صادرات هند از سال ۱۹۹۶ (تشکیل سازمان همکاری‌های شانگهای) به روسیه روند صعودی داشته است، اما پس از تشکیل گروه بریکس در صادرات هند به کشور روسیه رخ داده است و پس از آن این مقدار در سال ۲۰۱۵ با کاهش مواجه شده و سپس با شیب کمی دوباره در حال افزایش بوده است.

نمودار ۱۳) میزان صادرات چین به هند از بازه زمانی ۱۹۹۶

نمودار شماره ۱۳) میزان صادرات چین به هند را از بازه زمانی ۱۹۹۶ نشان می‌دهد. همانطور که مشخص است از زمان تشکیل سازمان همکاری‌های شانگهای میزان واردات هند از چین بطور پیوسته افزایش داشته است و با تشکیل گروه بریکس نیز این میزان به افزایش خود ادامه داده است و در سال ۲۰۲۱ تجارت دوجانبه دو کشور با جهش بی‌سابقه ۱۲۵ میلیارد دلار مواجه بوده است.

نمودار ۱۴) میزان صادرات هند به چین از بدو تشکیل سازمان همکاری شانگهای و تشکیل گروه بریکس

نمودار شماره ۱۴) میزان صادرات هند به چین را از بدو تشکیل سازمان همکاری شانگهای و تشکیل گروه بریکس نشان می‌دهد. که از زمان تشکیل سازمان همکاری شانگهای تا تشکیل گروه بریکس این میزان صعودی بوده است اما با تشکیل گروه بریکس این میزان به تدریج تا سال ۲۰۱۶ نزولی بوده و سپس روند صعودی به خودش گرفته است.

جدول ۱۰) مهمترین کالاهای صادراتی هند به چین در سال ۲۰۲۰

کالا	فلزات و پوکه معدنی	مواد شیمیایی آلی	سوخت- های معدنی و روغن‌ها	کتان	آهن و استیل	مس	آلومنیوم	ماشین‌آلات، راکتورهای هسته‌ای و بیولرها	ماهی‌ها سخت- پوستان آبزی‌ها
میزان صادرات	۳,۴	۲,۵۲	۱,۷۵	۱,۶۸	۱,۴۷	۱,۳۳	۱,۲۷	۱,۰۴	۱,۰۳

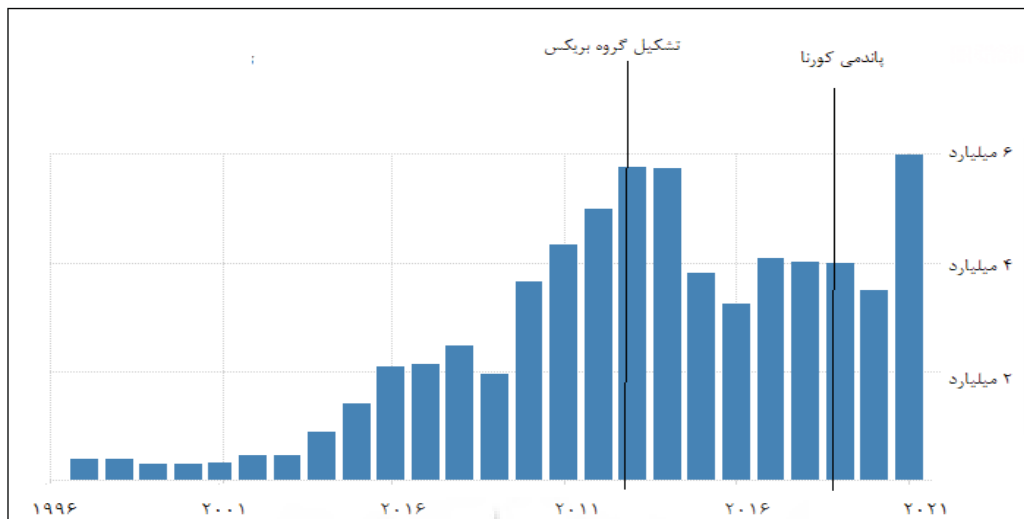
جدول شماره ۱۰) مهمترین کالاهای صادراتی هند به چین را در سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد.

۸۸

جدول ۱۱) مهمترین کالاهای وارداتی هند از چین در سال ۲۰۲۰

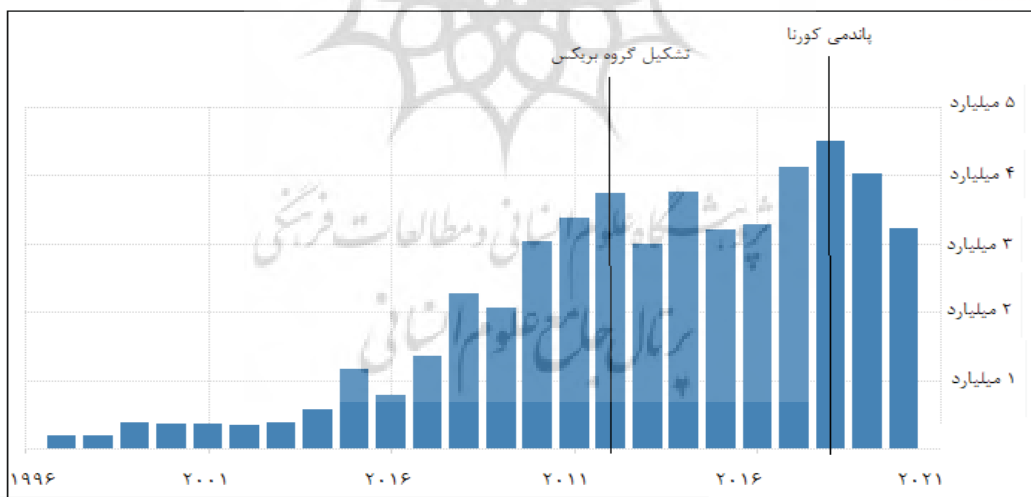
کالا	ابزارهای الکترونیکی	ماشین- آلات	مواد شیمیایی آلی	پلاستیک	دستگاه- های نوری و تجهیزات پزشکی	مصنوعات آهن و فولاد	مبلمان تابلهای روشنایی و ساختمان- های پیش- ساخته	کودها	وسایل نقلیه به جزء وسایل نقلیه ریلی
میزان صادرات	۱۹,۳۵	۱۳,۴۱	۸,۴۴	۲,۵۱	۲,۱۹	۱,۵۸	۱,۴۹	۱,۴۲	۱,۳۲

جدول شماره ۱۱) مهمترین کالاهای وارداتی هند از چین را در سال ۲۰۲۰ نشان می‌دهد.

نمودار ۱۵) میزان صادرات هند به آفریقای جنوبی از سال ۱۹۹۶ و از بدو تشکیل گروه بریکس

نمودار شماره ۱۵) میزان صادرات هند به آفریقای جنوبی را از سال ۱۹۹۶ و از بدو تشکیل گروه بریکس بررسی می‌کند. از قبل از تشکیل گروه بریکس میزان تبادلات این دو کشور در حال افزایش بوده است. ۸۹

نمودار ۱۶) میزان صادرات آفریقای جنوبی به هند از سال ۱۹۹۶

نمودار شماره ۱۶) میزان صادرات آفریقای جنوبی به هند را از سال ۱۹۹۶ نشان می‌دهد، صادرات این کشور به هند از قبل از تشکیل گروه بریکس روند صعودی داشته است.

جدول (۱۲) مهمترین کالاهای صادراتی هند به آفریقای جنوبی

کالا	وسایل نقلیه	سوخت-های فسیلی	کشتی و قایق	دارو	آهن و استیل	ماشین-آلات	ابزارهای الکتریکی	پلاستیک	مواد شیمیایی ارگانیک
ارزش	۱,۱۸	۱,۱۴	۰,۶۹۹	۰,۶۴۱	۰,۲۸۶	۰,۲۷۷	۰,۲۵۳	۰,۱۱۴	۰,۱۱۱

جدول شماره ۱۲) مهمترین کالاهای صادراتی هند به آفریقای جنوبی را نشان می‌دهد.

جدول (۱۳) مهمترین کالاهای صادراتی آفریقای جنوبی به هند

کالا	سوخت-های فسیلی	سنگ معدن و پوکه معدنی	مواد سلولوزی و خمیر چوب	مروراید و سنگ-های قیمتی	آهن و استیل	ماشین-آلات	نمک گوگرد گچ اهک سیمان	مواد شیمیایی معدنی	مواد شیمیایی معدنی
ارزش	۲,۰۵	۰,۳۰۶	۰,۲۳۸	۰,۱۱۱	۰,۱۰۵	۰,۰۶۳	۰,۰۵۷	۰,۰۵	۰,۰۴۳

جدول شماره ۱۳) مهمترین کالاهای صادراتی آفریقای جنوبی به هند را نشان می‌دهد.

۳- مقایسه تطبیقی عضویت هند در سازمان همکاری شانگهای و گروه بریکس

سازمان همکاری‌های شانگهای شامل چین، روسیه، هند و کشورهای آسیای مرکزی و ایران می‌باشد یک گروه منطقه‌ای است اما گروه بریکس علاوه بر اینکه سه عضو دائم سازمان همکاری‌های شانگهای یعنی چین روسیه هند را در بر می‌گیرد در دو قاره دیگر جهان نیز دارای عضو می‌باشد که کشور آفریقای جنوبی در قاره آفریقا و برزیل در آمریکای جنوبی عضو بریکس می‌شوند که در سازمان همکاری‌های شانگهای حضور ندارد از لحاظ بافت جمعیتی سازمان همکاری‌های شانگهای در حدود ۴۰ درصد از جمعیت جهان را در بر می‌گیرد اما گروه بریکس در حدود نیمی از جمعیت جهان را شامل می‌شود.

از دیدگاه اقتصادی سازمان همکاری‌های شانگهای و گروه بریکس دارای شباهت‌هایی می‌باشند که از جمله آنها می‌توان به برداشتن تعرفه در بین کشورهای عضو اشاره نمود همچنین هدف هند از عضویت در سازمان همکاری شانگهای تسهیل واردات انرژی از آسیای مرکزی و در آینده از ایران می‌باشد گروه بریکس نیز به دلیل حضور برزیل و روسیه که کشورهای صادر کننده انرژی هستند از این دیدگاه به سازمان همکاری‌های شانگهای شباهت دارد که البته باید این مسئله را افزود که کشور هند بتواند بواسطه سازمان همکاری‌های

شانگهای انرژی خود را از طریق ایران و آسیای مرکزی تأمین حمایت نیازی به واردات نفت خام از بریکس نخواهد داشت. البته باید افزود که برزیل در حال تبدیل شدن به یکی از بزرگترین تولید کنندگان نفت دریای است و عضویت در گروه بریکس می‌تواند این مزیت را برای هند ایجاد کند که از محدودیت‌هایی که توسط پاکستان برای واردات نفت و انرژی از آسیای مرکزی و ایران برای این کشور به وجود آمده است بگریزد. علاوه بر این تجارت مکمل‌های نفت بین هند و آفریقای جنوبی نیز به میزان قابل توجهی افزایش داشته است و آفریقای جنوبی نیز مبدل به یکی است منابع تأمین نفت خام هند شده است.

اما علاوه بر جنبه اقتصادی گروه بریکس و سازمان همکاری‌های شانگهای دارای یک جنبه امنیتی می‌باشد که در مقام مقایسه گروه بریکس دارای جنبه امنیتی نیست و این مسئله منجر به تمایز گروه بریکس از سازمان همکاری‌های شانگهای می‌شود.

هند بواسطه عضویت در سازمان همکاری‌های شانگهای می‌تواند تنش‌های خود را با پاکستان و مسأله رقابت خود را با چین تا اندازه‌ای کمتر کند و این مسئله می‌تواند زمینه‌ساز به دست آوردن منافع امنیتی هند و همچنین تسهیل واردات سوخت از آسیای میانه و صادرات کالا به این قسمت از قاره آسیا باشد و عضویت هند در بریکس تا اندازه‌ای به این کشور کمک کرده است تا از محاصره ژئوپلیتیک زمینی توسط پاکستان و مشکلاتی که پاکستان برای تأمین سوخت این کشور ایجاد کرده است از طریق دریاها راه فراری پیدا کند و ۹۱ منابع انرژی موردنیاز خود را تأمین نماید.

مورد بعدی درباره تفاوت عضویت هند در گروه بریکس همکاری‌های شانگهای این است که سازمان همکاری‌های شانگهای یک سازمان منطقه‌ای است و اعضای آن از اروآسیا هستند اما گروه بریکس علاوه بر اینکه هند و چین که اعضای آسیایی سازمان همکاری‌های شانگهای و روسیه را که عضو اروپای شرقی سازمان همکاری‌های شانگهای است را شامل می‌شود از دو قاره دیگر جهان یعنی آمریکا و آفریقا نیز دارای عضو می‌باشد و این مسئله می‌تواند زمینه‌ساز افزایش تجارت و حضور هند در آمریکای جنوبی و قاره آفریقا باشد گروه بریکس نسبت سازمان همکاری‌های شانگهای دارای این مزیت می‌باشد که اعضای آن از نقاط متنوع‌تری از کره زمین هستند.

یکی دیگر از مزیت عضویت هند در گروه بریکس نسبت به سازمان همکاری‌های شانگهای وجود معادن طلا، کروم، پلوتونیوم، آهن، فولاد در آفریقای جنوبی و وجود معادن طلا، سنگ، آهن، منگنز است و در مجموع کشورهای عضو بریکس دارای عناصر معدنی متفاوت‌تری می‌باشند و گروه بریکس برای اعضا هم دارای مزیت منابع فسیلی و هم منابع معدنی می‌باشد.

همچنین یکی از رقبای منطقه‌ای هند یعنی پاکستان در گروه بریکس حضور ندارد ولی در گروه سازمان همکاری‌های شانگهای حضور دارد که این مسئله علاوه بر جنبه‌های مثبت که می‌تواند منجر به اختلافات هند و پاکستان شود می‌تواند جنبه‌های منفی را در بر بگیرد و افزایش اختلافات بین هند و پاکستان می‌تواند منجر به ایجاد شکاف در سازمان همکاری‌های شانگهای شود اما پاکستان در گروه بریکس حضور ندارد و از این دیدگاه گروه بریکس می‌تواند در فعالیت‌های خود منسجم‌تر از سازمان همکاری‌های شانگهای عمل نماید.

موضوع دیگر این است که ماهیت اصلی سازمان همکاری‌های شانگهای یک ماهیت امنیتی است و ممکن است در موارد زیادی مسئله امنیت، مسئله اقتصاد و انرژی را تحت‌شعاع خود قرار دهد اما بریکس یک گروه ذاتاً ماهیت اقتصادی و انرژی را دارا می‌باشد و فعالیت کشورها در چارچوب بریکس ممکن است کمتر از سازمان همکاری‌های شانگهای بواسطه مسئله امنیت حاشیه قرار بگیرد و در حوزه اقتصاد و انرژی بطور متمرکزتر از بریکس فعالیت بنماید. اما یکی از شباهت‌های بریکس و سازمان همکاری‌های شانگهای این است که دو بازیگر اصلی سازمان همکاری‌های شانگهای یعنی چین، روسیه و هند در گروه بریکس نیز جزء بازیگران اصلی هستند و این مسئله منجر به ایجاد شباهت‌هایی بین گروه بریکس و سازمان همکاری‌های شانگهای شده است و شاید روابط هند با روسیه و چین در سازمان همکاری‌های شانگهای بر روابط این سه کشور در گروه بریکس نیز تاثیرگذار باشد.

۹۲

جدول (۱۴) میزان تبادلات مالی کشورهای غیرعضو گروه شانگهای و بریکس با هند از بدو تشکیل (برحسب میلیارد دلار)

گروه بریکس		سازمان همکاری‌های شانگهای					گروه‌بندی
آفریقای جنوبی	برزیل	پاکستان	ازبکستان	تاجیکستان	قرقیزستان	قزاقستان	کشور
۳۳,۸	۳۱,۶	۴,۶	۰,۰۱۹	ناچیز	ناچیز	۶,۱	صادرات به هند
۳۵,۵	۴۵	۲۵,۷	۰,۲۵۹	ناچیز	ناچیز	۲,۸	واردات از هند
۶۹,۳	۷۶,۶	۷۲,۳	۰,۲۷۸	ناچیز	ناچیز	۸,۹	کل مبادلات با کشور
۱۴۵,۹		۸۴,۴					کل مبادلات با گروه بدون در نظر

گرفتن چین و روسیه	
مقایسه مبادلات دو گروه با یکدیگر بدون در نظر گرفتن چین و روسیه	مبادلات دو کشور عضو بریکس بدون در نظر گرفتن روسیه و چین (دو عضو مشترک) ۶۹,۵ میلیارد دلار بیشتر از گروه شانگهای است.

جدول (۱۵) مبادلات هند با دو کشور مشترک عضو بریکس و سازمان همکاری شانگهای

نام کشور	صادرات به هند از بدو تشکیل سازمان همکاری شانگهای	واردات از هند از بدو تشکیل سازمان همکاری شانگهای	صادرات به هند از بدو تشکیل سازمان بریکس	واردات از هند از بدو تشکیل سازمان بریکس	تفاوت صادرات به هند بین سال‌های تشکیل گروه بریکس و سازمان همکاری شانگهای	تفاوت واردات هند بین سال‌های تشکیل گروه بریکس و سازمان همکاری شانگهای
چین	۸۹۴	۳۳۳	۶۷۵	۲۴۲	۲۱۹	۹۱
روسیه	۱۰۳	۶۵	۶۶	۳۶	۳۷,۴	۲۷,۶
جمع کل	۱۳۲۵	۳۹۸	۷۴۱	۲۷۸	۳۰۴	۱۱۸

۹۳

نتیجه‌گیری

هند از عضویت در سازمان همکاری‌های شانگهای به دنبال اهداف امنیتی و اقتصادی می‌باشد و این مسئله و عضویت هند در سازمان همکاری‌های شانگهای علاوه بر بعد امنیتی دارای بعد انرژی و تأمین امنیت انرژی نیز می‌باشد در حالیکه عضویت هند در بریکس صرفاً دارای ماهیت اقتصادی و اقتصاد انرژی می‌باشد. اما نقطه مشترک عضویت هند در هر دوی این سازمان‌ها مسئله تأمین انرژی می‌باشد که باتوجه به عضویت ایران در سازمان همکاری‌های شانگهای در صورتی که اختلافات بین هند و پاکستان حل شود ایران نیز می‌تواند نقش موثرتری در تأمین انرژی هند داشته باشد. و حضور هند در این دو سازمان علاوه بر اهداف جانبی امنیتی و

اقتصادی نشانگر این مسئله است که هند به شدت به دنبال منابع انرژی و منابع نفتی می‌باشد که این مسئله می‌تواند برای کشور خودمان در آینده بعنوان یک فرصت برای افزایش صادرات منابع نفتی تلقی گردد. همچنین هند از عضویت خود در سازمان همکاری شانگهای و گروه بریکس علاوه بر وارد کردن سوخت به صادرات گسترده اقلام دارویی به اعضای هر دو گروه می‌پردازد و سوخت و دارو یک عامل مشترک در واردات و صادرات کشور هند به اعضای هر دو گروه است. علاوه بر این عضویت هند در هر دو سازمان نشانگر این مسئله است که هند به دنبال متنوع کردن منابع تأمین انرژی خود است که این مسئله نیز در بحث‌های امنیت انرژی یک مسئله بسیار ضروری و مهم می‌باشد. همانطور که در جدول شماره دو و سه به آن پرداخته شد مهمترین صادرات هند به کشورهای عضو سازمان همکاری شانگهای (صرف نظر از چین و ایران) با احتساب کشورهای روسیه، قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان، ازبکستان و پاکستان دارو می‌باشد و سوخت نیز یکی از مهمترین واردات هند از اعضای سازمان همکاری شانگهای می‌باشد. این مسأله درباره گروه بریکس نیز صادق است و هند از سه کشور گروه بریکس یعنی روسیه، برزیل و آفریقای جنوبی سوخت وارد کرده و به آنها صادرات دارو و دیگر اقلام را انجام می‌دهد.

عضویت هند در هر دو سازمان نشانگر این است که هند علاوه بر اینکه به دنبال تأمین منابع و انرژی خود از آسیای مرکزی و حل و فصل مشکلات منطقه‌ای خود با پاکستان و چین می‌باشد به دنبال تنوع بخشی منابع نفتی مورد نیاز خود از سایر نقاط زمین و به دنبال حضور در قاره آفریقا و آمریکای جنوبی از طریق یک سازمان بین‌المللی است.

علاوه بر این هند از عضویت در گروه بریکس به دنبال دستیابی به معادن آفریقای جنوبی و برزیل و همچنین صادرات کالاهای خود به این کشورها و حضور در بازارهای آفریقای جنوبی، برزیل و متنوع کردن بازارهای صادراتی خود نیز می‌باشد و به نوعی سعی دارد که انسداد ژئوپلیتیک خود را در خشکی که توسط پاکستان برای این کشور پدید آمده است از طریق دریاها و کشورهایی که از طریق دریا به آنها راه دارد جبران نماید در عین حال که با عضویت در سازمان همکاری‌های شانگهای سعی دارد این مسئله را نیز به نوعی حل و فصل نماید. همچنین حضور هند، روسیه و چین در هر دو گروه بریکس و سازمان همکاری‌های شانگهای می‌تواند زمینه را برای انسجام بیشتر سه کشور برای فعالیت و پیشبرد منافع هر سه کشور در هر دو گروه منطقه‌ای و بین‌المللی را فراهم نماید و به نظر می‌رسد که هند دارای اهداف مختلفی از عضویت در هر دو گروه است که به ترتیب می‌توان به تأمین و تنوع بخشی منابع انرژی و هماهنگی بیشتر با چین و روسیه رفع انسداد ژئوپلیتیک و متنوع کردن بازارهای صادراتی خودش اشاره نمود.

فهرست منابع

- 1- China, Daily (2017). Expansion to add fresh vitality to SCO, accessed on 12-06-2017, http://www.chinadaily.com.cn/kindle/2017-06/12/content_29712455.htm
- 2- Erik, Herejk and Maria, Gabriela (2016). "India and Pakistan in the Shanghai Cooperation Organization: the quest for political stability and integration in Asia", Bol. Conj. *Nerint Porto Alegre*, v.1.
- 3- Hindustan, Times (2017). China says India, Pakistan should mend ties after joining Shanghai Cooperation.
- 4- Hochart, E (2019). India and the Shanghai Cooperation Organisation.
- 5- India, E.-I. B. O (2016). Intra-BRICS Trade: An Indian Perspective.
- 6- Indian, express (2018). <https://indianexpress.com/article/india/astana-sco-summit-pm-modi-meets-xinping-callsfor-respecting-each-others-core-concerns-4696346/>.
- 7- Lohani, K. K (2020). "Trade Flow of India with BRICS Countries: A Gravity Model Approach", *Global Business Review*.
- 8- Maduz, L. (2018). "Flexibility by design: The Shanghai Cooperation Organisation and the future of Eurasian cooperation", *Center for Security Studies (CSS)*, ETH Zurich.
- 9- Mohapatra, N. K (2021). "View: India's assertive and pragmatic role in Shanghai Cooperation Organisation", *THE ECONOMIC TIMES NEWS*
- ۹۵ 10- <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/view-indias-assertive-and-pragmatic-role-in-shanghai-cooperation-11-organisation/articleshow/79811313.cms#:~:text=Shanghai%20Cooperation%20Organisation,View%3A%20India%E2%80%99s%20assertive%20and%20pragmatic%20role%20in%20Shanghai%20Cooperation%20Organisation,-SECTIONS>.
- 11- Organisation (2018). accessed on 02/08/2018 <http://www.hindustantimes.com/world-news/india-pakistan-shouldmend-tiesafter-joining-shanghai-cooperation-organisation-china/story-nc5fsNdDetFXHWNKHLZqcO.html>
- 13- Mukerji, A (2021). India and the Shanghai Cooperation Organisation." ORF Observer Research Foundations, <https://www.orfonline.org/expert-speak/india-shanghai-cooperation-organisation/>
- 14- Pre-proof, J (2020). The Fossil Energy Trade Relations among BRICS Countries.
- 15- Sahu, Pratish Kumar (2017). "India's Competitive advantage and export performance: A Gravity model approach". *Arthshastra Indian Journal of Economics & Research* 6 (6), pp. 23-36.
- 16- Zhilong, A. R. H (2018). "SCO, India and Pakistan: New Perspectives and New Hopes." *International Journal of African and Asian Studies*.